

ІР-ЕКСПЕРТ ТА ІР-СПЕЦІАЛІСТ: ЄДНІСТЬ ТА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ

IP EXPERT AND IP SPECIALIST: UNITY AND DIFFERENTIATION OF LEGAL STATUS

**Кірін Р.С., д.ю.н., доцент,
провідний науковий співробітник,**

*Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова
Національної академії наук України»*

**Петренко В.О., д.т.н., професор,
завідувач кафедри інтелектуальної власності та управління проєктами**
Український державний університет науки і технологій

Ревякіна Т.О., перший заступник директора

Дніпропетровський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр Міністерства внутрішніх справ

Стаття присвячена проведенню порівняльного аналізу правових статусів експерта та спеціаліста, як учасників судового ІР-процесу. Запропоновано під поняттям «спеціальні ІР-знання» розуміти професійні, незагальновідомі знання та навички, що належать фахівцеві в ІР-сфері та використовуються для вирішення конкретних ІР-завдань, в тому числі як учасником судового процесу для проведення ІР-експертизи чи ІР-консультацій.

Під поняттям «інший фахівець (експерт)», як суб'єктом судово-експертної діяльності, передбаченим Законом України «Про судову експертизу» щодо судового ІР-процесу, слід розуміти особу, громадянина України або іншої іноземної держави, яка володіє професійними, незагальновідомими знаннями та навичками в ІР-сфері, що можуть бути використані для вирішення конкретних ІР-завдань, яку в установленому законодавством порядку залучено до проведення ІР-експертизи (дослідження) та/або надання ІР-консультацій та відносно якої застосовуються положення Закону України «Про судову експертизу» щодо гарантій, прав, обов'язків, відповідальності судового експерта, крім відмови від проведення експертизи, та положень фінансового та організаційного забезпечення.

У статті сформульовано поняття «надання консультацій спеціалістом», а також аргументовано, що освітня вимога до осіб, які можуть бути судовими експертами, наведена у Законі України «Про судову експертизу», потребує редагування шляхом її узгодження із положеннями Закону України «Про вищу освіту», а також висунення подібної вимоги й до спеціаліста.

Порівняння правових статусів експерта та спеціаліста, як учасників судового ІР-процесу, дозволило встановити: а) спільні ознаки: – поняття (за Цивільним процесуальним кодексом України); – обмеження судді у розгляді справи; – обмеження у статусі представника; – регулювання діяльності; – підстави для відводу (самовідводу); б) відмінні ознаки: – поняття (за Законом України «Про судову експертизу»); – обмеження в отриманні статусу; – права та обов'язки; – умови, мета і результат залучення до участі у судовому процесі; – спосіб виконання завдань для з'ясування обставин справи.

Ключові слова: експерт, спеціаліст, фахівець, інтелектуальна власність, висновок, консультація, судовий процес.

The article is devoted to a comparative analysis of the legal status of experts and specialists as participants in judicial IP proceedings. It is proposed that the term “special IP knowledge” be understood as professional, non-public knowledge and skills possessed by a specialist in the field of IP and used to solve specific IP tasks, including as a participant in court proceedings for conducting IP expert examinations or IP consultations.

The term “other specialist (expert)” as a subject of forensic activity, as provided for by the Law of Ukraine “On Judicial Examination” regarding the judicial IP process, should be understood as a person, a citizen of Ukraine or another foreign state, who possesses professional, non-public knowledge and skills in the field of IP that can be used to solve specific IP tasks, who is involved in conducting IP expertise (research) and/or providing IP consultations, and to whom the provisions of the Law of Ukraine “On Judicial Examination” regarding guarantees, rights, obligations, and responsibilities of a forensic expert apply, except for refusal to conduct an examination, and provisions on financial and organizational support.

The article formulates the concept of “provision of expert advice” and argues that the educational requirements for persons who may be court experts, as set out in the Law of Ukraine “On Judicial Examination,” need to be revised by bringing them into line with the provisions of the Law of Ukraine “On Higher Education,” and that similar requirements should also be imposed on specialists.

A comparison of the legal statuses of experts and specialists as participants in judicial IP proceedings has revealed the following: a) common features: – concept (according to the Civil Procedure Code of Ukraine); – restrictions on judges in the consideration of cases; – restrictions on the status of representatives; – regulation of activities; – grounds for recusal (self-recusal); b) distinctive features: – concept (according to the Law of Ukraine “On Judicial Examination”); – restrictions on obtaining status; – rights and obligations; – conditions, purpose, and result of involvement in the judicial process; – method of performing tasks to clarify the circumstances of the case.

Key words: expert, specialist, intellectual property, conclusion, consultation, legal proceedings.

Постановка проблеми. Судові спори щодо захисту прав інтелектуальної власності (далі – ІР) належать до категорії справ, у яких доволі часто виникає необхідність призначення судової експертизи відповідного виду. Це обумовлено насамперед суттю практично усіх об'єктів ІР-права, визначених у ст. 420 Цивільного кодексу України. Судді, як особи, що не завжди може володіти спеціальними ІР-знаннями, в тому числі відповідними технічними можливостями, з'ясувати обставини, що мають значення для справи, неможливо або вкрай складно. Водночас, об'єкти

ІР-права в сучасному економічному середовищі є надзвичайно важливими, адже вони: а) стимулюють інновації; б) забезпечують правовий захист авторам; в) надають економічні вигоди через ліцензування та продаж; г) зміцнюють конкурентоспроможність бізнесу шляхом створення унікальних активів. Тож, охорона об'єктів ІР-права є критично значущою для підтримки розвитку, забезпечення безперервності бізнесу та його захисту від незаконного використання, особливо в умовах економічної нестабільності.

Об'єктивна потреба вирішити правовий конфлікт передбачає максимальне інформування про специфіку спірної ситуації, володіння спеціальними знаннями в конкретній IP-сфері та забезпечення доказової бази. Згідно із ст. 76 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК) доказами є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи. Одним із засобів, якими встановлюються ці дані, є висновки експертів. Натомість, серед інших учасників судового процесу ст. 74 ЦПК розглядає й спеціаліста, як особу, призначену судом для надання консультацій та технічної допомоги під час вчинення процесуальних дій, пов'язаних із застосуванням технічних засобів (фотографування, складання схем, планів, креслень, відбору зразків для проведення експертизи тощо) [1].

При цьому, слід звернути увагу на положення ст. 7 Закону України «Про судову експертизу» [2] (далі – закон про СЕ), в якій визначено склад суб'єктів судово-експертної діяльності (далі – СЕД):

- 1) державні спеціалізовані установи (далі – ДСУ);
- 2) судові експерти, які не є працівниками ДСУ;
- 3) інші фахівці (експерти) з відповідних галузей знань у порядку та на умовах, визначених цим законом.

Тож, в умовах, коли учасниками судового IP-процесу можуть виступати і IP-експерти і IP-спеціалісти, дослідження їх правового статусу є достатньо актуальним науково-практичним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вказана актуальна проблема була предметом дослідження значної кількості авторів цивільно-правової та цивільно-процесуальної науки як на рівні окремих статей, монографій так і дисертаційних робіт. Серед останніх публікацій можна відмітити напрями пошуків таких науковців як: В. Федоренко та Л. Тимошик – генезис, поняття, класифікація та система судової експертизи з IP-питань [3]; С. Науменко та Л. Золота – особливості судової експертизи IP-об'єктів в Україні та за кордоном [4]; О. Шрамко – особливості судової експертизи в IP-сфері [5]; В. Приходько – поняття публічного адміністрування проведення судових експертиз в IP-сфері в Україні [6].

Найбільш ґрунтовним дослідженням за обраною темою вбачається публікація Ю. Бисаги та В. Заборовського, які дійшли висновку про те, що співвідношення між статусом експерта і спеціаліста в цивільному судочинстві, та результатами їх діяльності (відповідно, висновком експерта та консультаціями і висновками спеціаліста), вказує, з одного боку, на суттєвий взаємозв'язок між ними, а з іншого – на наявність ряду відмінних рис (висновки та консультації спеціаліста, на відміну від висновку експерта, не відносяться до засобів доказування у цивільному процесі; висновок експерта є результатом спеціального дослідження, на відміну від висновку спеціаліста; законодавством встановлені чіткі вимоги як до особи, яка може бути судовим експертом, так і форми та змісту висновку експерта як засобу доказування; суттєвою є різниця в цивільному процесуальному статусі таких учасників судового процесу, а також в процесі їх залучення до розгляду у справі) [7, с. 35].

Також у попередніх публікаціях предметами досліджень були: – проблеми гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами захисту IP-прав [8]; – напрями підвищення ефективності судової експертизи у справах щодо IP-об'єктів [9]; – проблеми методологічного забезпечення судової IP-експертизи [10] та інші.

Однак, за наявності достатньо представницького числа робіт за обраною тематикою, як уявляється, в них не у повній мірі була зосереджена увага на розкритті особливостей єдності та диференціації правового статусу IP-експерта та IP-спеціаліста.

Метою дослідження є проведення порівняльного аналізу правових статусів експерта та спеціаліста, як учасників судового IP-процесу.

Виклад основного матеріалу. Поняття «інший фахівець (експерт)», як суб'єкт судово-експертної діяльності. Як було зазначено вище, така категорія як «інші фахівці (експерти)», належить до суб'єктів СЕД. При цьому закон про СЕ при дорученні проведення судової експертизи допускає зробити вибір особі або органу, які її призначають або замовляють, з наступних суб'єктів СЕД:

- 1) судові експерти, яких внесено до державного Реєстру атестованих судових експертів;
- 2) інші фахівці з відповідних галузей знань, якщо інше не встановлено законом.

До останніх, у разі проведення ними судової експертизи, застосовуються положення закону про СЕ щодо гарантій, прав, обов'язків, відповідальності судового експерта, крім відповідальності за відмову від проведення експертизи та положень фінансового та організаційного забезпечення СЕД. Але закон про СЕ не розкриває жодних вимог до осіб, які можуть підпадати під цю категорію суб'єктів СЕД. Більше того, прослідковується намір ототожнення понять «експерт» та «фахівець», що впливає з положень ч. 2 ст. 10 закону про СЕ, де зазначено, що судовими експертами ДСУ можуть бути:

- а) фахівці, які мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста;
- б) пройшли відповідну підготовку;
- в) отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності.

У чинному судово-експертному законодавстві поняття «фахівець» розглядається наразі як особа:

- а) яка володіє спеціальними знаннями у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла;
- б) яку в установленому законодавством порядку залучено до проведення експертизи (дослідження) (у тому числі фахівців іноземної держави).

Водночас, «судовим експертом» є особа, якій: а) в установленому законом про СЕ порядку надано право на проведення судової експертизи за визначеною експертною спеціальністю; б) видано свідоцтво про присвоєння кваліфікації судового експерта [11]. Фахівець разом із судовим експертом, яким у встановленому законодавством порядку доручено проведення експертизи (дослідження) об'єднані більш широким поняттям «експерт». Саме в такому статусі розглядається один з учасників судового процесу у ст. 72 ЦПК.

Доповнити правовий статус фахівця можна й наступними приписами закону про СЕД, зокрема:

- 1) фахівець, залучений до проведення судової експертизи, повинен забезпечити нерозголошення інформації, що становить державну, комерційну чи іншу охоронювану законом таємницю, у разі її отримання (ст. 20);
- 2) фахівець у відповідній галузі знань з наукової установи, закладу вищої освіти (далі – ЗВО), державного органу та установи може бути включений до складу експертно-кваліфікаційної комісії, склад якої затверджується керівником відповідного міністерства або іншого державного органу, до сфери управління якого належать ДСУ (ст. 17).

Також слід враховувати, що під поняттям «спеціальні IP-знання» можна розуміти професійні, незагальновідомі знання та навички, що належать фахівцям в IP-сфері та використовуються для вирішення конкретних IP-завдань, в тому числі як учасником судового процесу для проведення IP-експертиз чи IP-консультацій.

Таким чином, під поняттям «інший фахівець (експерт)», як суб'єктом СЕД щодо участі в розгляді IP-справ, пропонується розуміти особу, яка володіє професійними, незагальновідомими знаннями та навичками в IP-сфері, що можуть бути використані для вирішення конкретних

ІР-завдань, яку в установленому законодавством порядку залучено до проведення ІР-експертизи (дослідження) (у тому числі фахівця іноземної держави) та/або надання ІР-консультацій та відносно якої застосовуються положення закону про СЕ щодо гарантій, прав, обов'язків, відповідальності судового експерта, крім відповідальності за відмову від проведення експертизи та положень фінансового та організаційного забезпечення СЕД.

Поняття «спеціаліст», як суб'єкт судово-експертної діяльності. Відповідно до ст. 74 ЦПК, спеціалістом, як одним з інших учасників судового процесу є особа, яка: а) володіє спеціальними знаннями та навичками, необхідними для застосування технічних засобів; б) призначена судом для надання консультацій та технічної допомоги під час вчинення процесуальних дій, пов'язаних із застосуванням таких технічних засобів (фотографування, складання схем, планів, креслень, відбору зразків для проведення експертизи тощо). На перший погляд здається, що у такий спосіб ЦПК розмежовує цього суб'єкта із експертом, правовий статус якого визначений приписами ст. 72 та § 6 гл. 5 «Докази та доказування» ЦПК.

Втім, положення п. 9 ч. 2 ст. 250 ЦПК породжує певну неоднозначність у цьому питанні, адже передбачає зазначення у протоколі вчинення окремої процесуальної дії, серед іншого, таких відомостей як «основний зміст консультацій та висновків спеціалістів». При цьому відзначаємо, що подібне словосполучення у ЦПК вживається лише один раз в зазначеному вище приписі. Тож, ЦПК не виключає наявності такого документа як «висновок спеціаліста», хоча його складання не передбачене у повноваженнях спеціаліста.

Окрім ст. 74 ЦПК додатково особливості правового статусу останнього розкриваються такими положеннями:

1) у разі необхідності спеціаліст може бути залучений судом за заявою учасника справи чи з власної ініціативи для проведення огляду веб-сайту (сторінки), інших місць збереження даних в мережі Інтернет з метою встановлення та фіксування їх змісту, в порядку передбаченому ст. 85 ЦПК;

2) у підготовчому засіданні суд оголошує склад суду, а також прізвища, імена та по батькові спеціаліста, з'ясовує наявність підстав для відводів; вирішує питання про призначення експертизи, виклик у судові засідання експертів, спеціаліста (ст. 197);

3) при відкритті розгляду справи по суті головуючий роз'яснює спеціалістові його права та обов'язки, встановлені ЦПК (ст. 226);

4) суддя-доповідач у порядку підготовки справи до апеляційного розгляду за клопотанням сторін та інших учасників справи вирішує питання про призначення експертизи, залучення до участі у справі спеціаліста (ст. 365).

Таким чином, обидві функції спеціаліста у цивільному ІР-процесі є допоміжними, а саме: – ІР-консультаційна (довідкова); – ІР-технічна. Перша полягає у наданні ІР-консультації, яка може допомогти суду краще зрозуміти технічні або інші спеціалізовані ІР-питання, пов'язані зі справою. Тож, використовуючи свої ІР-знання спеціаліст дає змогу суду не проводити судову експертизу, якщо його консультаційних пояснень буде достатньо. Дійсно, сам по собі консультаційний висновок та професійні пояснення спеціаліста не є доказом у цивільному провадженні, а виступають лише в якості джерела інформації для суду, яке потенційно може допомогти зрозуміти обставини ІР-справи або ж підготувати матеріали для призначення судової ІР-експертизи. Водночас, слід мати на увазі, що згідно із ст. 76 ЦПК доказами може бути будь-яка інформація, на підставі якої суд встановлює наявність або відсутності обставин, що обґрунтовують вимоги та заперечення сторін. Письмово оформлений консультативний висновок спеціаліста, будучи документом, також може містити дані про обставини, що мають значення для правильного

вирішення спору. Відтак, оцінивши належність та допустимість усіх отриманих даних, консультативний висновок спеціаліста може бути корисним для суду, але рішення про прийняття його як джерела інформації та його оцінку залишається за судом.

Як зазначив Пленум Верховного Суду [12], під час дослідження доказів суд, залучивши спеціаліста до участі у справі, може скористатися його усними консультаціями або письмовими роз'ясненнями (висновками) для надання безпосередньої технічної допомоги. Оскільки завданням спеціаліста є сприяння суду та особам, які беруть участь у справі, в дослідженні доказів і допомога спеціаліста технічного характеру не замінює висновок експерта, то в разі, якщо за результатами консультації чи роз'яснень спеціаліста виникнуть обставини, які потребуватимуть дослідження або оцінки, суд може запропонувати сторонам надати докази або заявити клопотання про призначення експертизи.

Допоміжний характер технічної ІР-функції полягає у використанні спеціалістом власних знань та навичок, необхідних для практичного застосування технічних засобів та технічної допомоги під час вчинення процесуальних дій, пов'язаних із застосуванням таких технічних засобів з метою встановлення обставин справи.

Щодо поняття «надання консультацій», яке вживається у ст. 74 ЦПК, то зазначимо, що здебільше термін «консультація» у вітчизняному законодавстві розглядається як вид (форма) навчального заняття, елемент навчального процесу, навчальної роботи. Тож, під надання консультацій спеціалістом, у розумінні ст. 74 ЦПК, пропонується розуміти надання особою, призначеною судом, особистих усних консультацій та/або письмових роз'яснень, рекомендацій під час вчинення процесуальних дій, пов'язаних із застосуванням технічних засобів (фотографування, складання схем, планів, креслень, відбору зразків для проведення експертизи тощо), спрямованих на дослідження доказів і допомогу в отриманні судом відповідей на конкретні запитання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів практичного застосування таких засобів, за результатами чого суд може запропонувати сторонам надати додаткові докази або заявити клопотання про призначення експертизи.

Порівняльний аналіз правових статусів експерта та спеціаліста, як учасників судового ІР-процесу. У змісті чинного ЦПК термін «спеціаліст» вживається 61 раз, при цьому 50 з них – спільно із терміном «експерт» (сукупно із термінами «експертиза та «експертний» – 310 раз) і лише 11 раз одноособово (6 – ст. 74, 2 – ст. 85, 2 – ст. 226, 1 – ст. 250). Це свідчить не лише про дійсно допоміжний правовий статус спеціаліста у судовому процесі, а й про важливість в ньому експертної складової.

Також слід звернути увагу на те, що у судовими експертами ДСУ, згідно із ч. 2 ст. 10 закону про СЕ, можуть бути фахівці, які, в тому числі, мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста.

Зазначена освітня вимога потребує редагування, адже відповідно до підп. 1 п. 2 розд. XV Закону України «Про вищу освіту» встановлено, що: 1) освітня діяльність за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста, що провадиться ЗВО і започаткована до набрання чинності цим законом (06.09.2014), продовжується у межах строку навчання за певною освітньо-професійною програмою з видачею державного документа про вищу освіту встановленого зразка – диплома спеціаліста (останній прийом на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста проводиться у 2016 р.); 2) вища освіта за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста (повна вища освіта) після набрання чинності цим законом прирівнюється до вищої освіти ступеня магістра. Останній є освітнім ступенем, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджу-

Співвідношення правового статусу експерта та спеціаліста як учасників судового IP-процесу

IP-експерт	IP-спеціаліст
Спільні ознаки	
поняття (за ЦПК, ст. ст. 72, 74))	
особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями;	особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками, необхідними для застосування технічних засобів;
обмеження судді у розгляді справи (ст. 36)	
суддя не може розглядати справу і підлягає відводу (самовідводу), якщо він брав участь у справі як експерт;	суддя не може розглядати справу і підлягає відводу (самовідводу), якщо він брав участь у справі як спеціаліст;
обмеження у статусі представника (ст. 61)	
особа не може бути представником в суді, якщо вона бере участь у справі як експерт;	особа не може бути представником в суді, якщо вона бере участь у справі як спеціаліст;
регулювання діяльності	
діє в межах встановленої законодавством процедури;	
підстави для відводу (самовідводу) (ст. ст. 36, 38)	
експерт, спеціаліст не можуть брати участі у розгляді справи та підлягають відводу (самовідводу) з підстав, зазначених у ст. 36 ЦПК; експерт або спеціаліст, крім того, не може брати участь у розгляді справи, якщо: 1) він перебував або перебуває в службовій або іншій залежності від учасників справи; 2) з'ясування обставин, які мають значення для справи, виходить за межі сфери його спеціальних знань.	
Відмінні ознаки	
поняття (за законом про СЕ, ст. 10)	
особа, яка: – має необхідні знання для надання висновку з досліджуваних питань; – має відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста; – пройшла відповідну підготовку; – отримала кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності;	не розкривається
обмеження в отриманні статусу (ст. 11 закону про СЕ)	
перелік обставин, за наявності яких особа не може бути судовим експертом;	не розкривається;
права та обов'язки (ЦПК, закон про СЕ)	
визначені у ст. 72 ЦПК та ст. ст. 12, 13 закону про СЕ;	визначені у ст. 74 ЦПК
умови залучення до участі у судовому процесі	
призначається судом або залучається учасником справи;	призначається судом;
мета залучення до участі у судовому процесі	
надати обґрунтований та об'єктивний письмовий висновок на поставлені йому питання;	надати консультацію та технічну допомогу під час вчинення процесуальних дій, пов'язаних із застосуванням технічних засобів (фотографування, складання схем, планів, креслень, відбору зразків для проведення експертизи тощо);
спосіб виконання завдань для з'ясування обставин справи	
проведення дослідження обставин, які входять до предмета доказування, підготовка обґрунтованого, докладного та об'єктивного письмового опису цих досліджень, зроблених у результаті висновків та формулювання обґрунтованих відповідей на поставлені питання;	підготовка відповідей на задані судом питання, проведення усних консультацій та написання роз'яснень, в тому числі й щодо характерних обставин чи особливостей доказів, технічна допомога суду;
результат залучення до участі у судовому процесі	
письмовий висновок експерта (ст. ст. 102–113 ЦПК), який відноситься до засобів доказування у судовому процесі;	письмові та/або усні відповіді на поставлені судом питання, надання консультацій та роз'яснень, надання суду, у разі потреби, іншої технічної допомоги; не є засобами доказування;

ється ЗВО (науковою установою) у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми. Ступінь магістра здобувається за освітньо-професійною або за освітньо-науковою програмою.

Тож, пропонується таку ж саму вимогу закріпити й щодо спеціаліста, як учасника судового процесу. Крім того, на підзаконному рівні пропонується узгодити поняття «відповідна вища освіта» із Переліком галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266, в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2024 р. № 1021).

Для зручності сприйняття, результати порівняльного аналізу правових статусів експерта та спеціаліста, як учасників судового IP-процесу, наведені у табличному вигляді (таблиця 1).

Висновки. Таким чином, проведений порівняльний аналіз правових статусів експерта та спеціаліста, як учасників судового IP-процесу, дав підстави підсумувати наступне.

1. Запропоновано під поняттям «спеціальні IP-знання» розуміти професійні, незагальновідомі знання та навички, що належать фахівцям в IP-сфері та використовуються для вирішення конкретних IP-завдань, в тому числі як учасником судового процесу для проведення IP-експертизи чи IP-консультацій.

2. Запропоновано під поняттям «інший фахівець (експерт)», як суб'єктом судово-експертної діяльності щодо участі в розгляді IP-справ, розуміти особу, громадянина України або іншої іноземної держави, яка володіє професійними, незагальновідомими знаннями та навичками в IP-сфері, що можуть бути використані для вирішення кон-

кретних ІР-завдань, яку в установленому законодавством порядку залучено до проведення ІР-експертизи (дослідження) та/або надання ІР-консультацій та відносно якої застосовуються положення Закону України «Про судову експертизу» щодо гарантій, прав, обов'язків, відповідальності судового експерта, крім відповідальності за відмову від проведення експертизи та положень фінансового та організаційного забезпечення судово-експертної діяльності.

3. Запропоновано під поняттям «надання консультацій спеціалістом», у розумінні ст. 74 ЦПК, розуміти надання особою, призначеною судом, особистих усних консультацій та/або письмових роз'яснень, рекомендацій під час вчинення процесуальних дій, пов'язаних із застосуванням технічних засобів (фотографування, складання схем, планів, креслень, відбору зразків для проведення експертизи тощо), спрямованих на дослідження доказів і допомогу в отриманні судом відповідей на конкретні запитання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів практичного застосування таких засобів, за результатами чого суд може запропонувати сторонам надати додаткові докази або заявити клопотання про призначення експертизи.

4. Аргументовано, що освітня вимога до осіб, які можуть бути судовими експертами, наведена у Законі

України «Про судову експертизу», потребує редагування шляхом її узгодження із положеннями Закону України «Про вищу освіту», а також висунення подібної вимоги до спеціаліста, як учасника судового процесу. Крім того, на підзаконному рівні пропонується узгодити поняття «відповідна вища освіта» із Переліком галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти.

5. Проведено порівняння правових статусів експерта та спеціаліста, як учасників судового ІР-процесу, за результатами якого встановлено: а) спільні ознаки: – поняття (за Цивільним процесуальним кодексом України); – обмеження судді у розгляді справи; – обмеження у статусі представника; – регулювання діяльності; – підстави для відводу (самовідводу); б) відмінні ознаки: – поняття (за Законом України «Про судову експертизу»); – обмеження в отриманні статусу; – права та обов'язки; – умови, мета і результат залучення до участі у судовому процесі; – спосіб виконання завдань для з'ясування обставин справи.

Перспективним напрямом для подальших досліджень, самостійного аналізу в наступних публікаціях уявляється розгляд правових статусів експерта та спеціаліста, як інших учасників кримінального ІР-провадження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 12.09.2025)
2. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 р. № 4038-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 12.09.2025)
3. Федоренко В.Л., Тимошик Л.П. Судова експертиза з питань інтелектуальної власності: генезис, поняття, класифікація та система. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2019. № 1(3). С. 11-52. DOI: <https://doi.org/10.32689/2617-9660-2019-3-1-11-52>.
4. Науменко С.М., Золота Л.В. Особливості судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності в Україні та за кордоном. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики* : зб. наук. пр. / редкол.: О.М. Ключев, В.Ю. Шепітько та ін. Харків : Право, 2021. Вип. 23. С. 326–335. DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.1.2021.25>.
5. Шрамко О.М. Особливості судової експертизи у сфері інтелектуальної власності. *Криміналістичний вісник*. 2020. № 1 (33). С. 63-71. DOI: <https://doi.org/10.37025/1992-4437/2020-33-1-63>
6. Приходько В.І. Поняття публічного адміністрування проведення судових експертиз у сфері інтелектуальної власності в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2024. № 6. С. 137-142. DOI <https://doi.org/10.32782/2408-9257-2024-6-21>
7. Бисага Ю.М., Заборовський В.В. Процесуальне становище експерта та спеціаліста як учасників цивільного процесу. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2021. № 1. С. 31-36. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2021.01.6>
8. Кірін Р., Петренко В., Калмиков А. Проблеми гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами захисту прав інтелектуальної власності. *Український політико-правовий дискурс*. 2024. № 5. DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14244250>
9. Дорошенко О., Петренко В., Дорошко Г. Напрями підвищення ефективності судової експертизи у справах щодо об'єктів інтелектуальної власності. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2022. № 1, С. 44-54. DOI: <https://doi.org/10.33731/12022.258190>
10. Кірін Р.С., Коротаєв В.М., Подольхова О.О. Проблеми методологічного забезпечення судової ІР-експертизи. *Національні інтереси України*. 2025. № 3(8). С. 602-619. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-3\(8\)-602-619](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-3(8)-602-619)
11. Про затвердження Інструкції з організації проведення судових експертиз та експертних досліджень в Експертній службі Служби безпеки України: наказ Центрального управління Служби безпеки України від 30 травня 2025 р. № 209 / База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0913-25#Text> (дата звернення: 12.09.2025).
12. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 р. № 2. *Вісник Верховного суду України* від 2009 – 2009 р., № 8, стор. 3.

Дата першого надходження рукопису до видання: 16.09.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 20.10.2025
Дата публікації: 29.10.2025